

EEN AFWIJKENDE HABITUSVORM VAN «PUCCINELLIA MARITIMA» (HUDS.) PARL.

door

Dr. W. VAN COTTHEM

Laboratorium voor Plantenmorfologie en -systematiek
Ledeganckstraat 35, B-9000 Gent

Tijdens een stageverblijf (7-12 juni 1971) met studenten van de Rijksuniversiteit Gent in het Zwinreservaat bij Knokke (België) hebben wij in dit mooie slikke- en schorregebied een habitusvorm van het kweldergras, *Puccinellia maritima* (Huds.) Parl. gevonden, die wij voor afwijkend van de gewone grocivorm houden.

Het is bekend dat dit overblijvend gras, met de typisch samengevouwen bladeren, dichte zoden vormt op de lage gedeelten van de schorre, vooral op slibhoudende, zilte klei en zavel. De zodevorming gebeurt door sterke uitstoeling aan de basis van de plant, maar ook door omvorming van sommige niet-bloeiende scheuten tot kruipende stolonen, die aan de knopen gaan wortelen en zich dan opnieuw vertakken. De vorming van uitlopers blijkt vooral onder permanent natte tot vochtige omstandigheden tot stand te komen, waarbij de planten dikwijls vegetatief blijven; droogte daarentegen bevordert de bloei. Over het voorkomen van wortelende en scheuten dragende en tegelijk bloeiende stoloonknopen schijnt in de literatuur niets voor te komen. JANSEN en WACHTER (1930, p. 239) zeggen over *P. maritima*:

«...; ze vormt talrijke dichtbebladerde uitlooperachtige stengels, die lichtgroene kussens en dikwijls een gesloten vegetatie vormen. Wordt ze dagelijks door zeewater bespoeld, dan bloeit ze niet, doch is aan deze uitlopers onmiddellijk te herkennen zelfs tot laat in den herfst».

De soort is zeer variabel: op de meest zilte terreinen komen fijngebouwde vormen voor, die door beweiding door ganzen en eenden dikwijls kort worden gehouden. De grovere (forsere) vormen vindt men vooral op brakke delen van de estuaria en in de stukken die met *Halimione* en *Limonium* zijn begroeid; hier grijpt meestal geen beweiding plaats.

Over het algemeen vormt het kweldergras in het *Puccinellietum* een flink gesloten grasmat met plantjes die hooguit enkele cm lang worden. HUBBARD (1954) geeft nochtans als afmetingen 10-80 cm aan, terwijl in HEUKELS-VAN OOSTSTROOM 30-70 cm en in DE LANGHE e. a. (1967) 20-70 cm wordt aangegeven. JANSSEN (1951) beschrijft een aantal variëteiten en vormen van *Puccinellia maritima*, waaronder :

- var. *major* : groot en robust, tot 90 cm hoog.
- var. *arenaria* : lage plantjes, 1-2 dm.
- f. *autumnalis* : niet bloeiend, met lange uitlopers, die aan de verdikte knopen wortelen en zich wederom vertakken.

De afwijkende habitusvorm die wij hier kort beschrijven, werd aangetroffen in de nabijheid van de twee grote plassen die in de Z.O.-hoek van de Zwinvlakte dicht bij de grens met Nederland voorkomen. Tussen deze plassen en de sloot, die het Zwin in W.O.-richting ongeveer midden-door deelt, ligt een uitgestrekt stuk van een paar ha groot, waarop *Halimione portulacoides* (L.) Aellen, gewone zeemelde, en *Limonium vulgare* Mill., lamsoor, de dominante soorten zijn. We hebben er volgende opname gemaakt :

opnamenummer	OVC 47
karteringsnummer	309549 (op eigen werkkaart)
datum	11/6/1971
totale bedekking	100 %
hoogte kruidlaag	25 cm
oppervlak	2 × 2 m ²
<i>Halimione portulacoides</i>	5
<i>Limonium vulgare</i>	2
<i>Puccinellia maritima</i>	+

Het gaat hier blijkbaar om een *Halimionetum portulacoidis* Kuhnholz-Lordat 1927, zeemelde-associatie, waarvoor WESTHOFF en DEN HELD (1969, p. 171) vermelden dat ze steeds binnen de directe invloedssfeer der getijden ligt. De nabijheid van de twee plassen, waarin het water bij ieder hoogtij binnenstroomt, wijst inderdaad in die richting. De gewone zeemelde is in deze omgeving de dominante soort die een gesloten kruidlaag van 20-25 cm vormt, waarin tal van lamsoorplanten verspreid voorkomen. Op sommige plaatsen priemt toch nog een *Puccinellia*-plant doorheen de overigens volkomen gesloten laag.

Een van deze *Puccinellia*'s bleek een eigenaardige habitusvorm te vertonen, bijzonder opvallend door kleurcontrast met de grijze onderlaag uit *Halimione*. Tussen de zeemeldetakjes door groeiden normaal gebouwde kweldergrashalmen op, waarvan één zelfs tot een forse bloei-

stengel was omgevormd ; samen met deze staken een drietal stevig gebouwde stolonen tot vlak boven de *Halimione* uit. Aan de top hiervan is telkens een bussel jonge scheuten tot ontwikkeling gekomen, zonder dat duidelijk wortels gevormd zijn (fig.). De jonge kweldergrasplantjes (2-10 cm) zijn onderaan flink rood gekleurd. Een paar ervan zijn reeds tot een jonge bloeistengel uitgelopen (rechts op de fig.).

Bij ons weten is een dergelijke vorm van vegetatieve vermenigvuldiging bij *Puccinellia maritima* nooit beschreven geworden. De vorming van jonge scheuten aan de top van opgerichte stolonen, die in de door ons geraadpleegde flora's steeds als «neerliggend en wortelend aan de knopen» worden beschreven, zet ons aan hier van een afwijkende habitus-vorm te spreken. Het materiaal werd onder nummer VC 1044 in het Herbarium van de Rijksuniversiteit Gent gedeponereerd.

Het lijkt ons niet uitgesloten dat een dergelijke wortelende, scheuten dragende en daarenboven bloeiende groeivorm met stolonen precies in het *Halimionetum portulacoidis* wordt aangetroffen, omdat deze associatie zich vooral ontwikkelt op de iets drogere delen van de schorre die boven het *Puccinellietum maritimae* (gebonden aan nattere standplaatsen) uitsteken. De uitlopers zijn daarbij, waarschijnlijk door de dichtheid van de zeemelde-vegetatie, naar boven toe gegroeid, terwijl de relatieve droogte van de standplaats ze tot bloeien heeft aangezet.

Onze oprechte dank gaat hier naar Prof. V. WESTHOFF en Dr. W. G. BEEFTINK, die welwillend dit manuscript hebben doorgenomen en gekommentarieerd en interessante aanvullende inlichtingen hebben verstrekt.

BIBLIOGRAFIE

1. DE LANGHE, J. E. e.a. (1967). *Flore de la Belgique, du Nord de la France et des Régions voisines*. Desoer, Liège.
2. HEUKELS-VAN OOSTSTROOM (1968). *Flora van Nederland*. Wolters-Noordhoff, Groningen.
3. HUBBARD, C. E. (1954). *Grasses*. Pelican Book A 295-Penguin Books, Harmondsworth.
4. JANSEN, P. (1951). Gramineae, in *Flora Neerlandica*, Deel I, Afl. 2. K.N.B.V. Amsterdam.
5. JANSEN, P. en WACHTER, W. H. (1930). Grassen langs de Zuiderzeekust I. *Ned. Kruidk. Arch.*, 1930 (afl. 3): 231-257.
6. —, (1932). Grassen langs de Zuiderzeekust II. *Ned. Kruidk. Arch.*, 1932 (afl. 2): 301-320.
7. WESTHOFF, V. Z. en DEN HELD, A. J. (1969). *Plantengemeenschappen in Nederland*. Thieme, Zutphen.